

Sovjetska država i pravo, 1, 1964.

Branko Caratan

Između velikog broja studija, članaka i rasprava, — ukupno 16 — koje možemo naći na stranicama mjesečnog časopisa Instituta za izučavanje države i prava Akademije nauka SSSR, neke od njih posebno privlače pažnju informativnim pisanjem o temama koje spadaju u oblast političkih istraživanja.

Prvi od tih napisa predstavlja rad V. E. Čirkina »O oblicima nastajanja socijalističke države«. Polazeći od postavki Programa KPSS o mogućnostima mirnog prelaza u socijalizam kao i od stava da historija ne poznaje apsolutno »čiste« oblike mirnog i nemirnog načina prelaza k socijalističkom društvenom uređenju autor zaključuje da se prema tome može govoriti samo o dominantnim tendencijama. U svom radu nastojao je pokazati već postojeća historijska iskustva koja govore u prilog mogućnosti mirnog prelaska u socijalizam, iako su socijalističke države do danas u pravilu nastajale kao rezultat oružanog revolucionarnog prevrata. Kod mirnog načina razlikuje dvije osnovne forme. Prva je karakterizirana brzinom procesa promjene u kojem se kapitalistička država pretvara u socijalističku bez nekih prethodnih prelaznih oblika. Konkretni historijski primjer za takav preokret nalazi se u nastanku Mađarske Sovjetske Republike Bele Kuna 1919. god i Slovačke Sovjetske Republike iz istog vremena. Druga forma mirnog preobražaja obilježena je prethodnim stepenicama koje vode ka diktaturi proletarijata. Tu je socijalistička država nastala kao rezultat mirnog prastanja »revolucionarno-demokratske diktature proletarijata i seljaštva« u diktaturu proletarijata. Takav dugotrajni proces odigrao se u većini evropskih zemalja narodne demokracije, izuzev Bugarske, tokom 1944 — 1948. god., u Sjevernom Vijetnamu od 1945 — 1954. god., u Mongoliji u periodu od 1920 — 1940. god., u Buhari i Horezmu 1920 — 1924. god., Tuvinskoj Narodnoj Republici od 1921 — 1944. god. Osim ovih slučajeva autor za kubansku revoluciju postavlja tvrdnju da je ona od revolucionarno-demokratske diktature proletarijata i seljaštva prerasla u diktaturu proletarijata. Ovakav stav baziran je na mišljenju koje je iznio Blas Roka u svojoj knjizi »Osnovi socijalizma na Kubi«. Bez obzira na primjedbe koje bi se mogle dati i specifičnost ovih primjera rasprava V. E. Čirkina predstavlja u najmanju ruku zanimljivo upoznavanje s političkim procesima koji su se odigrali u zemljama čija nam historija nije bila dovoljno poznata. Ipak za neke od tih država, među koje svakako spadaju politički sistemi istočnoevropskih zemalja i Kube, treba primijetiti da se tu ipak u suštini radi više o nasilnom oružanom revolucionarnom prevratu nego o mirnom prelasku na novi društveno-politički sistem. Čini nam se da se tu prije može govoriti o postepenosti provođenja socijalističkih mjera u ekonomici i ostalim sferama društvenih odnosa, nego o promjeni u sferi vlasti, jer su i prije nastajanja izrazitijeg socijalističkog kursa u politici tih zemalja rukovodeću ulogu igrale one snage koje su i prije i poslije toga svjesno ili ne, reprezentirale interese u prvom redu radničke klase. A te su snage, bez obzira na specifičnosti toga procesa, došle na vlast oružanom borbom.

Napis I. Tomsove upoznaje nas s organizacijom i radom organa narodne kontrole u CSSR. Za organe narodne kontrole ističe se da je to djelatnost u kojoj se pokazuje na vidjelu postepeno odumiranje klasnih elemenata i elemenata vlasti te početak prelaza na autoritet narodnih masa. Samim time kontrola se javlja kao jedna od prvih klica općenarodne države — konstatira I. Tomsova. Na taj se način izgleda želi pokazati da je stadij

općenarodne države zakonita pojava u razvitku svake socijalističke države. Komisije narodne kontrole ustanovljene su zakonom 1963. godine na svim nivoima političko-teritorijalnih zajednica i u poduzećima. Hijerarhijski su povezane i isključene iz nadležnosti organa vlasti. Članovi komisija, izuzev predsjednika i njihovih zamjenika, rade na društvenim načelima i ne primaju plaću za svoj rad. Članove viših komisija biraju predstavnička tijela, niže delegati, a tvorničke i lokalne sami radnici i građani. Društveni karakter ove institucije pojačan je time što u svom radu surađuju s aktivom dobrovoljnih suradnika. Komisije osiguravaju podatke o kontroliranim objektima, predlažu mjere za otklanjanje nedostataka i imaju pravo da kažnjavaju globom, primjenjuju disciplinske mjere i donose odluke o naknadi štete. Na taj način komisije po svojoj organizaciji, predstavljaju oblik državno-društvenog organa. Ovdje je zanimljiva jedna primjedba I. Tomsove da za razliku od SSSR-a, gdje je već u prvom pogledu nakon revolucije postojala radničko-seljačka inspekcija, u CSSR se posebni kontrolni organi, formirani na masovnoj bazi, javljaju »tek u periodu izgradnje razvijenog socijalističkog društva«.

M. V. Baglaj u raspravi o suštini buržoaske »ekonomske demokracije« analizira oblike sudjelovanja radnika u upravljanju, kako na nivou poduzeća, tako i u okvirima viših političkih tijela, u najrazvijenijim kapitalističkim zemljama. Nakon razmatranja normativnih i stvarnih odnosa autor zaključuje da trudbenici mogu te organe iskoristiti za jačanje svoga jedinstva i donekle za poboljšanje svoga ekonomskog položaja, ali da se ti organi ne mogu predstaviti kao instrumenat »klasne suradnje« u interesu »klasnog mira«.

Osim ovih napisa prvi ovogodišnji broj časopisa Sovjetska država i pravo donosi i niz članaka posvećenih uglavnom pravnoj problematici. Uvodnik »Za visoku partijnost u sovjetskoj pravnoj nauci« posvećen je potrebi daljnje razvijanja sudioništva pravnih znanosti u komunističkoj izgradnji. I. A. Tihomirov piše o odnosu proizvodnog i teritorijalnog principa u organizaciji djelatnosti aparata sovjetskog državnog upravljanja. U raspravi o odnosu pravne nauke i metoda konkretno-sociološkog istraživanja V. P. Kazimirčuk ističe značaj egzaktnih socioloških analiza za usavršavanje proučavanja političkih i pravnih fenomena. Autor napominje da je od sredine tridesetih godina pa sve do 1953. ta metoda bila sasvim potisnuta, jer su Staljinovi stavovi o bilo kojem pitanju smatrani za »istinu u posljednjoj instanci«.

Z. M. Rahlin piše o administrativno-pravnim formama zaštite socijalističkog vlasništva, a M. S. Faljkovič o pravnim oblicima razmatranja privrednih sporova. Časopis dalje donosi članke V. A. Kikota o pravnim pitanjima suradnje socijalističkih zemalja u oblasti seoske privrede, Dorkina i Tkača o novostima u pravnom reguliranju tehničkih pronalazaka u SSSR-u, S. S. Karinskog o pravnim pitanjima tehničkog normiranja rada, kao i nekoliko članaka iz oblasti krivičnog i upravnog prava od kojih je posebno zanimljiv kratak napis A. G. Volčonkova o ulozi društvenih organizacija u odgoju osuđenika.

Časopis na kraju donosi recenzije zbornika »Državnopravni akti Moldavske SSSR (1924 — 1941)«, knjige V. V. Laptjeva »Pravni položaj državnih industrijskih poduzeća u SSSR«, A. Jenova »Nastanak i razvitak socijalističkih agrarnih pravnih odnosa u Kazahskoj SSR« i sistematski problemski sređeni pregled sadržaja materijala objavljenih tokom prošle godine na stranicama »Sovjetske države i prava«.